

اصول و روش های ترجمه

همراه با

بررسی ساختارها و آراء نظریه پردازان ترجمه

تدوین و نگارش

محمد آذروش

عضو هیئت مدرسین دانشگاه علمی کاربردی

مدرس طرح آموزش ضمن خدمت دبیران آموزش و پرورش

پیشگفتار

در کتاب حاضر آراء نظریه پردازان فن ترجمه همراه با انواع روش های ترجمه و تقابل زبانی در حوزه زبان فارسی و انگلیسی مورد بررسی قرار گرفته است .

مقدمه :

پیش از بررسی و مطالعه اصول و فنون ترجمه آشنایی با مفاهیمی که در ساختار حوزه ترجمه نقش بنیادین دارند ضروری است . مهمترین این مفاهیم به شرح زیر هستند :

Polysemy

Polysemy, is the capacity for a sign (e.g., a word, phrase, etc.) or signs to have multiple related meanings (sememes), i.e., a large semantic field.

پلی سمی (تکثر معنی) عبارت است از معانی متفاوت اما مرتبط با یکدیگری که یک واژه دارد.

Examples

Man

۱. The human species (i.e., man vs. animal)
۲. Males of the human species (i.e., man vs. woman)
۳. Adult males of the human species (i.e., man vs. boy)

This example shows the specific polysemy where the same word is used at different levels of a taxonomy. Example ۱ contains ۲, and ۲ contains ۳.

Mole

۱. a small burrowing mammal
۲. consequently, there are several different entities called moles.

Although these refer to different things, their names derive from ۱. :e.g. A Mole burrows for information hoping to go undetected.

Bank

۱. a financial institution
۲. the building where a financial institution offers services

Υ. a synonym for 'rely upon' (e.g. "I'm your friend, you can bank on me"). It is different, but related, as it derives from the theme of security initiated by λ

However: a river bank is a homonym to λ and Υ, as they do not share etymologies. It is a completely different meaning. River bed, though, is polysemous with the beds on which people sleep.

Book

λ. a bound collection of pages

Υ. a text reproduced and distributed (thus, someone who has read the same text on a computer has read the same book as someone who had the actual paper volume)

Υ. to make an action or event a matter of record (e.g. "Unable to book a hotel room, a man sneaked into a nearby private residence where police arrested him and later booked him for unlawful entry.")

Newspaper

λ. The newspaper fired its editor. (The company that publishes the newspaper)

Υ. John spilled coffee on the newspaper. (The physical newspaper)

Υ. The newspaper has decided to change its format. (The newspaper as a work)

Υ. John used to work for the newspaper that you are reading. (The newspaper as an institution, a tangible object, and a piece of information)

Ω. (Pointing to a newspaper:) That newspaper over there fired one of its journalist (The newspaper as a tangible object standing in for the company that publishes it).

Milk

The verb milk (e.g. "he's milking it for all he can get") derives from the process of obtaining milk.

Wood

- ۱. a piece of a tree
- ۲. a geographical area with many trees

Crane

- ۱. a bird
- ۲. a type of construction equipment
- ۳. to strain out one's neck

Collocation.

A collocation is a sequence of words or terms that co-occur more often than would be expected by chance.

هم نشینی واژگان عبارت است از وقوع نسبتاً پیش بینی شده ی واژگان معین در کنار یکدیگر.

An example is the expression strong tea. While the same meaning could be conveyed by the roughly equivalent *powerful tea, this expression is considered incorrect by English speakers. Conversely, the corresponding expression for computer, powerful computers is preferred over *strong computers.

There are about six main types of collocations: adjective+noun, noun+noun (such as collective nouns), verb+noun, adverb+adjective, verbs+prepositional phrase (phrasal verbs), and verb+adverb.

Connotation

A connotation is a commonly understood cultural or emotional association that some word or phrase carries, in addition to the word's or phrase's explicit or literal meaning, which is its denotation.

معنای ضمنی عبارت است از دریافت معنی اشاره ای و تلویحی نهفته در گفتار از وراء معنی مستقیم کلامی آن.

A connotation is frequently described as either positive or negative, with regards to its pleasing or displeasing emotional connection. For example, a stubborn person may be described as being either strong-willed or pig-headed; although these have the same literal meaning (stubborn), strong-willed connotes admiration for the level of someone's will (a positive connotation), while pig-headed connotes frustration in dealing with someone (a negative connotation).

Ellipsis

Ellipsis (plural ellipses); is a series of dots that usually indicate an intentional omission of a word, sentence or whole section from the original text being quoted, and though necessary for syntactical construction, is not necessary for comprehension.

انداختگی واژگانی عبارت است از جایگزینی رشته نقطه ها در جایگاه واژه هایی که به عمد از جمله حذف شده اما حضورشان نه برای درک پیام بلکه برای بازسازی نحوی جمله ضروری است.

Ellipses can also be used to indicate an unfinished thought or, at the end of a sentence, a trailing off into silence (aposiopesis), example: "But I thought he was . . ." When placed at the beginning or end of a sentence, the ellipsis can also inspire a feeling of melancholy or longing. The ellipsis calls for a slight pause in speech or any form of text, and can be used to suggest a tense or awkward momentary silence.

The most common form of an ellipsis is a row of three periods or full stops (. . .) or a precomposed triple-dot glyph (...). The usage of the em dash (—) can overlap the usage of the ellipsis. The Chicago Manual of Style recommends that an ellipsis be formed by typing three periods, each with a space on both sides.

The triple-dot punctuation mark is also called a suspension point, points of ellipsis, periods of ellipsis, or colloquially, "dot-dot-dot".

Synecdoche

A synecdoche, (meaning "simultaneous understanding") is a figure of speech in which a term for a part of something refers to the whole of something, or vice-versa. For example, referring to a congregation as the church or workers as hired hands.

هم دریافتی صورتی از گفتار است که طی آن یک جزء از یک شیء به کل آن شیء و یا کل یک شیء به جزئی از آن شیء اشاره می کند.

Denotation

Denotation is a translation of a sign to its meaning, more exactly, to its literal meaning.

معنی قاموسی عبارت است از معنای مستقیم و قراردادی که واژه بر آن دلالت دارد.

• In media-studies terminology, denotation is an example of the first level of analysis: what the audience can get from a page. Denotation often refers to something literal, and avoids being a metaphor.

Phrasal verb

The term phrasal verb is commonly applied to two or three distinct but related constructions in English: a verb and a particle and/or a preposition co-occur forming a single semantic unit.

فعل های واژگانی- ترکیبی گروهی از افعال هستند که از دو یا سه کلمه ی متمایز اما از نظر معنایی مرتبط با یکدیگر از جمله فعل و حرف اضافه – فعل و جزء اضافه و یا صورت های هم وقوع تشکیل شده و صرفاً بر یک واحد معنایی دلالت می کنند.

This semantic unit cannot be understood based upon the meanings of the individual parts in isolation, but rather it must be taken as a whole. In other words, the meaning is non-compositional and thus unpredictable. Phrasal verbs that include a preposition are known as prepositional verbs and phrasal verbs that include a particle are also known as particle verbs. Additional alternative terms for phrasal verb are compound verb, verb-adverb combination, verb-

particle construction, two-part word/verb, and three-part word/verb (depending on the number of particles), and multi-word verb.

Idiom

An idiom is a combination of words that has a figurative meaning owing to its common usage.

اصطلاحات ترکیباتی واژگانی به شمار می آیند که به دلیل وقوع در زبان به شکل اصطلاحی بر معنایی تلویحی اشاره میکنند.

An idiom's figurative meaning is separate from the literal meaning. There are thousands of idioms and they occur frequently in all languages. There are estimated to be at least twenty-five thousand idiomatic expressions in the English language

Examples

The following sentences contain idioms. The fixed words constituting the idiom in each case are bolded:

a. She is **pulling my leg**. - to pull someone's leg means to trick them by telling them something untrue.

b. When will you **drop them a line**? - to drop someone a line means to phone or send a note to someone.

c. You should **keep an eye out for that**. - to keep an eye out for something means to maintain awareness of it.

d. I can't **keep my head above water**. - to keep one's head above water means to manage a situation.

e. It's **raining cats and dogs**. - raining cats and dogs means it's raining really hard (a downpour).

Each of the word combinations in bold has at least two meanings: a literal meaning and a figurative meaning. Pulling someone's leg means either that you literally grab their leg and yank it, or figuratively, it means that you tease them

by telling them a fictitious story. Such expressions that are typical for a language can appear as words, combinations of words, phrases, entire clauses, and entire sentences. Idiomatic expressions in the form of entire sentences are called proverbs, if they refer to a universal truth e.g.

The devil is in the detail.

Proverbs such as this have figurative meaning. When one says "The devil is in the details", one is not expressing a belief in demons, but rather one means that things may look good on the surface, but upon scrutiny, problems are revealed .

Proverb

A proverb is a simple and concrete saying, popularly known and repeated, that expresses a truth based on common sense or the practical experience of humanity.

ضرب المثل گفتاری گویا و مکرر است که به تشبیه حقیقتی را بر مبنای رخدادی تلویحا مشابه در زمان گذشته بیان می کند.

They are often metaphorical. A proverb that describes a basic rule of conduct may also be known as a maxim.

Metaphor

A metaphor is a figure of speech that describes a subject by asserting that it is, on some point of comparison, the same as another otherwise unrelated object.

استعاره (تشبیه) صورتی از کلام است که در آن سوژه ای نا مرتبط به سوژه ی دیگر تشبیه می شود تا از این طریق ویژه گی مورد نظر آن سوژه اثبات شود.

Metaphor is a type of analogy and is closely related to other rhetorical figures of speech that achieve their effects via association, comparison or resemblance including allegory and simile.

In simpler terms, a metaphor compares two objects or things without using the words "like", "as".

One of the most prominent examples of a metaphor in English literature is the All the world's a stage monologue from As You Like It:

All the world's a stage,

And all the men and women merely players;

They have their exits and their entrances; — William Shakespeare

Structure

A metaphor has two parts: the tenor and the vehicle. The tenor is the subject to which attributes are ascribed. The vehicle is the object whose attributes are borrowed. In the previous example, "the world" is compared to a stage, describing it with the attributes of "the stage"; "the world" is the tenor, and "a stage" is the vehicle; "men and women" is a secondary tenor, "players" is the secondary vehicle.

Associative meaning

The associative meaning of an expression has to do with individual mental understandings of the speaker.

معنای تداعی ذهنی معنایی است منطبق با درک ذاتی شخص و در شش بخش قابل بررسی است.

They, in turn, can be broken up into six sub-types: connotative, collocative, social, affective, reflected and thematic .

- The connotative meanings of an expression are the thoughts provoked by a term when in reference to certain entities.

معنای ضمنی : منطبق با مرجع فکری شخص در مورد یک سوژه ی خاص

- Though these meanings may not be strictly implied by relevant definitions, they show up in common or preferred usage regardless. This is not to be confused with what is historically referred to as connotation, which more closely describes rigid definitions of words.

- **Collocative meaning, or "collocation", describes words that regularly appear together in common use (within certain contexts).**

معنی منتج از هم نشینی واژگان در چینش های متداول و فحوای خاص.

- **Social meaning, where words are used to establish relationships between people and to delineate social roles.**

معنای اجتماعی در چینش واژگان به هدف ایجاد روابط اجتماعی کلامی در میان گویشوران.

- **For example, in Japanese, the suffix "-san" when added to a proper name denotes respect, sometimes indicating that the speaker is subordinate to the listener; while the suffix "-chan" denotes that the speaker thinks the listener is a child or childlike (either for purposes of affection or derision).**

- **Affective meaning has to do with the personal feelings or attitudes of the speaker.**

معنای عاطفی : ابراز احساسات و عواطف گوینده ی کلام.

- **Reflected meaning has to do with when one sense of a particular word affects the understanding and usage of all the other senses of the word.**

معنای بازتابی : کاربرد یک واژه به هدف پررنگ کردن تاثیر تمامی واژه های به کار گرفته شده در گفتار.

- **Thematic meaning concerns itself with how the order of words spoken affects the meaning that is entailed.**

معنای موضوعی : بررسی تاثیر چگونگی قرار گرفتن واژگان در کنار یکدیگر به جهت افزایش تاثیر گفتار.

Homonym

In linguistics, a homonym is, in the strict sense, one of a group of words that share the same spelling and the same pronunciation but have different meanings.

هم بیان : گروهی از واژگان که از لحاظ تلفظ و نگارش املايي یکسان بوده اما بر معانی غیرمرتبط و متفاوتی دلالت دارند.

Thus homonyms are simultaneously homographs (words that share the same spelling, regardless of their pronunciation) and homophones (words that share the same pronunciation, regardless of their spelling). The state of being a homonym is called homonymy. Examples of homonyms are the pair stalk (part of a plant) and stalk (follow/harass a person) and the pair left (past tense of leave) and left (opposite of right). A distinction is sometimes made between "true" homonyms, which are unrelated in origin, such as skate (glide on ice) and skate (the fish), and polysemous homonyms, or polysemes, which have a shared origin, such as mouth (of a river) and mouth (of an animal).

Stylistics

Stylistics is the study and interpretation of texts in regards to their linguistic and tonal style.

سبک شناسی : عبارت است از تفسیر متن بر مبنای سبک زبانشناسی و نواخت آن متن.

As a discipline, it links literary criticism to linguistics. It does not function as an autonomous domain on its own, but it can be applied to an understanding of literature, journalism as well as linguistics.

Stylistics as a conceptual discipline may attempt to establish principles capable of explaining particular choices made by individuals and social groups in their use of language, such as in the literary production and reception of genre, the study of folk art, in the study of spoken dialects and registers, and can be applied to areas such as discourse analysis as well as literary criticism.

Common features of style include the use of dialogue, including regional accents and individual dialects (or idiolects), the use of grammar, such as the observation of active voice and passive voice, the distribution of sentence lengths, the use of particular language registers, and so on. In addition, stylistics is a distinctive term that may be used to determine the connections between the form and effects within a particular variety of language. Therefore, stylistics

looks at what is 'going on' within the language; what the linguistic associations are that the style of language reveals.

Metonymy

Metonymy) is a figure of speech in which a thing or concept is called not by its own name but rather by the name of something associated in meaning with that thing or concept.

کنایه : عبارت است از بیان مفهوم با واسطه ای غیر از مرجع مستقیم آن مفهوم - واسطه ای که از لحاظ معنایی با آن مرتبط باشد.

For instance, a building which houses the seat of government or the national capital is often used to represent the government of a country, such as "Westminster" (Parliament of the United Kingdom), "Ottawa" (Parliament of Canada), or "Washington" (United States government). Another example is drinking a glass, where glass is used in place of its contents.

فن ترجمه

در این مبحث ابتدا با تعریف ترجمه و نقطه نظرات اندیشمندان در مورد ترجمه آشنا می‌شوید. پس از آن به تاریخچه مختصری از ترجمه و علل ترجمه می‌پردازیم و انواع ترجمه را از دیدگاه ترجمه‌شناسان و زبان‌شناسان بیان می‌کنیم. در دنباله، ویژگی‌های یک ترجمه و مترجم خوب را مرور می‌کنیم و در پایان نیز ضمن طرح مسأله نسبیت زبانی به مسائل و مشکلات ترجمه، مسائل سبکی، مشکلات ترجمه ادبی و ترجمه‌ناپذیری می‌پردازیم.

قبل از هر چیز لازم است تا به خود واژه ترجمه

و مشتقات آن بپردازیم. ترجمه (translation)

عمل تغییر یک متن یا گفتار از یک زبان به زبان دیگر است. این تنها تعریفی ابتدایی و عامیانه از لفظ ترجمه است. شخصی که عملاً درگیر کار ترجمه است را مترجم

(translator)

می‌نامند و علمی که اصول و روش ترجمه را مورد مطالعه قرار می‌دهد علم ترجمه‌شناسی (translatology)

نامیده می‌شود و شخصی که آگاه به این علم بوده و یا آن را مطالعه می‌کند

(translatologist) ترجمه‌شناس

نامیده می‌شود.

معمولاً در ترجمه، ما با دو زبان سرو کار داریم و در نتیجه مقایسه و مقابله دو زبان مطرح می‌شود.

بنابراین، می‌توان گفت که ترجمه-شناسی بخشی از زبان‌شناسی مقابله‌ای

(contrastive linguistics)

است.

(L = language) زبانی که در آن زبان کار ترجمه را شروع می‌کنیم معمولاً زبان اول/ مبدأ

نامیده می‌شود و زبانی که ترجمه به آن ختم می‌شود زبان دوم/ زبان (Source language = SL) یا (Target language = TL یا L2 = language) مقصد

نامیده می‌شود.

علاوه بر واژه

translation

از واژه دیگری نیز برای ترجمه استفاده می شود که آن واژه

interpretation

است که به معنی ترجمه، تعبیر یا تفسیر می باشد و شخصی که این کار را انجام می دهد مترجم یا interpreter نامیده می شود. امروزه واژه (interpreter) (مفسر) بیشتر برای مترجمان شفاهی و همزمان به کار می رود.

تعریف ترجمه و نقطه نظرات مختلف در این باره:

برای واژه «ترجمه» تعاریف مختلفی از سوی متخصصان فن بیان شده است که در اینجا به اختصار چند مورد را بررسی می کنیم

Translation is the replacement of textual material in one language by equivalent textual material in another language.

الف- ترجمه جایگزینی مواد متنی است در یک زبان (زبان مبدأ) با مواد متنی معادل در زبان دیگر (زبان مقصد)

ب- ترجمه عبارت است از پیدا کردن نزدیکترین معادل طبیعی پیام زبان دهنده در زبان گیرنده، نخست از لحاظ معنایی و دوم از لحاظ سبک

ج- ترجمه فنی است که یک پیام نوشتاری در زبانی را با همان پیام در زبان دیگر جایگزین می کند. ترجمه کوششی است در جهت جایگزینی یک تجربه و یا فرمول خاصی از جهان پیرامون به زبان دیگر

نظراتی ارائه شده در باره ترجمه :

الف- یک ترجمه مثل پشت قالی فقط می تواند طرح کار را نشان دهد

ب- ترجمه کلمه به کلمه و یا خط به خط به این می ماند که دیوانه ای حرفهای دیوانه ای دیگر را نقل کند

ج- مترجم خائن است

می بینیم که تعریف دقیق و فنی ترجمه کار چندان ساده‌ای نیست و بیشتر تعریف‌هایی که تاکنون به دست داده شده‌اند غالباً آن قدر کلی و نظری است که عملاً هیچ‌گرمی از مشکلات مترجمان در کار ترجمه نمی‌گشاید.

هر مترجم پس از سالها ترجمه، تعریف تازه‌ای از کار ترجمه استنباط می‌کند که باز هم اغلب برای خودش قابل فهم است و نمی‌تواند هیچ‌گونه رهنمود عملی در اختیار مشتاقان کار ترجمه و مترجمان تازه کار قرار دهد.

اگر ترجمه را به صورت برگردان نوشته یا گفته‌ای از یک زبان به عنوان زبان مبدأ، به زبان دیگر یا زبان مقصد تعریف کنیم، مطلوب‌ترین نوع این برگردان زمانی تحقق می‌یابد که تأثیر آن نوشته یا گفته در خواننده یا شنونده زبان مبدأ به خواننده یا شنونده زبان مقصد نیز منتقل شود. به عبارت ساده‌تر، ترجمه عبارت است از برگردان متنی از زبان مبدأ به زبان مقصد بدون کوچکترین افزایش یا کاهش در این تعریف اگر چه دقیق است اما عملی نیست زیرا هیچ پیامی (meaning) یا معنی (Form) صورت را نمی‌توان بدون تغییر در صورت و معنی از زبانی به زبان دیگر منتقل کرد. این مسئله به ساختارهای متفاوت زبانها بر می‌گردد که در بحث نسبیت زبانی مفصل‌تر مورد بحث قرار می‌گیرد.

مختصری از تاریخچه ترجمه و علل آن

به گفته پیتر نیومارک (۱۹۸۸) اولین ردپای ترجمه را می‌توان در سه هزار سال قبل از میلاد و دوران یافت شده (Elephantine) پادشاهی مصر باستان دید که نوشته‌هایی به دو زبان در منطقه الفاتین است. لازم به ذکر است که نظیر این نوشته‌ها به دو زبان به صورت سنگ و یا نوشته‌های روی پوست از پادشاهان ایرانی قبل از میلاد نیز یافت شده و موجود می‌باشند.

اما شروع ترجمه به صورت رسمی به حدود سال ۲۴۰ قبل از میلاد برمی‌گردد. در آن زمان شخصی متن «ادیسه» اثر هومر را از یونانی به لاتین برگرداند. در قرن دوم قبل از میلاد نیز ترجمه تورات توسط هفتاد تن از علمای یهودی به منظور رفع نیازهای جامعه یهودی اسکندریه که به زبان لاتین تکلم می‌کردند انجام شد. ترجمه انجیل نیز به زبانهای لاتین، سریانی، قبطی و ارمنی کمی بیشتر از آن شروع شده بود که این نوع ترجمه‌ها عمدتاً ترجمه‌های «کلمه به کلمه» بودند. یک ترجمه تحت‌اللفظی از انجیل در قرن چهارم میلادی انجام شد که بسیار مورد انتقاد مترجمان و مذهب‌یون واقع شد. در واقع همین انتقادات و مخالفت‌ها سرآغاز بحث بر سر شیوه ترجمه و لزوم تعیین اصول و مبانی ترجمه شد.

در قرون وسطی (قرن چهارم تا چهاردهم) ترجمه در اروپای غربی منحصر به مباحث، مقالات و متون مذهبی بود.

در قرن نهم و دهم میلادی در بغداد مرکزی به نام «دارالحکمه» دایر شد که در واقع مرکز ترجمه آثار کلاسیک یونانی به زبان عربی بود و عده زیادی از این مترجمان ایرانی‌الاصل بودند.

در قرن دوازدهم که با فتح اسپانیا به دست مسلمانان، اسلام و غرب در تماس قرار گرفتند، مرکزی برای ترجمه آثار اسلامی به زبان لاتین و آثار یونانی به عربی در آنجا دایر شد.

با پیدایش رنسانس پرداختن به کار ترجمه در جوامع فرهنگی اروپایی غربی از هر سو رواج گرفت در این دوران، ترجمه انجیل از مسائل و معضلات عمده به شمار می رفت. اولین ترجمه کامل از انجیل به زبان انگلیسی توسط ویکلیف بین سالهای ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۴ میلادی به عمل آمد.

تا قبل از قرن نوزدهم عمده مطالب ترجمه شده به مسائل مذهبی، ادبیات، یا فلسفه مربوط می شوند. در قرن نوزدهم ترجمه به عنوان وسیله‌ای یک جانبه جهت ارتباط بین دانشمندان و متفکران دنیا نقش ایفا می کرد و قرن بیستم نقش ترجمه به مراتب بیشتر شد، تا جایی که آن را « عصر ترجمه » لقب دادند.

امروزه ترجمه ابزاری است برای:

آگاهی از آخرین دستاوردهای علمی و فنی -

تبادل اطلاعات فرهنگی، هنری و ادبی -

آگاهی از اوضاع سیاسی و اقتصادی جهان -

مبادلات اقتصادی و تجارت -

آگاهی از افکار و اندیشه‌های پیشینیان و گذشتگان -

ترجمه در ایران

کار ترجمه در کشور ما با ترجمه کتابهای درسی دارالفنون آغاز شد. این موسسه آموزشی در زمان عباس میرزا و به پیشنهاد روشنفکران و آزادیخواهان تأسیس شد و هدفش کسب تمدن و علوم مغرب زمین بود و لذا به استخدام معلمین خارجی اقدام کردند. کتب درسی به زبان خارجی در زمینه علوم، ادبیات، تاریخ، پزشکی و مهندسی با کمک همین معلمین تهیه و به فارسی ترجمه می شدند. از آنجایی که محصلین بیشتر به فرانسه اعزام می شدند، زبان فرانسه در مملکت رایج شد و با گسترش آن آثار نویسندگان فرانسوی به فارسی ترجمه شد و در کنار آن ترجمه‌هایی از دیگر زبانها مانند آلمانی، روسی، لهستانی، مجاری، اسپانیایی، پرتغالی، و انگلیسی نیز به فارسی صورت گرفت.

از نخستین کتابهای ترجمه شده ادبی در آن زمان می توان به نمایشنامه مردم گریز مولیر اشاره کرد که از فرانسه به فارسی ترجمه شد. در ضمن دو کتاب تاریخی « پطر کبیر » و « شارل دوازدهم » نیز به سفارش عباس میرزا توسط میرزا رضا مهندس به فارسی ترجمه شدند. از آن پس کار ترجمه رونق بیشتری یافت و محمد طاهر میرزا و محمد خان اعتمادالسلطنه پرکارترین مترجمان آن دوره بودند.

پس از جنگ جهانی دوم، زبان انگلیسی جای فرانسه را به عنوان زبان دوم گرفت و گسترش روزافزون یافت. با وجود این، در قلمرو ادبیات هنوز بهترین مترجمان ما اغلب کسانی هستند که از زبان فرانسه ترجمه کرده اند و نمونه بارز آن «محمد قاضی» است.

انواع ترجمه از دیدگاه زبان‌شناسان و ترجمه‌شناسان

آبراهام کولی شاعر انگلیسی در قرن هفدهم اشعار پیندار

یونانی را به انگلیسی ترجمه کرده است. تا آن زمان اصولاً همه پای بند به ترجمه «کلمه به کلمه» بودند و کولی که این سنت را شکسته بود سخت مورد انتقاد واقع شد. کولی در پاسخ به این انتقادات می‌گوید:

هر کسی شعرهای پیندار را کلمه به کلمه ترجمه کند بدان می‌ماند که دیوانه‌ای سخن دیوانه‌ای را نقل کرده باشد. بنابراین در ترجمه آثار او، من آنچه را خواسته‌ام به متن افزوده‌ام و آنچه را که زاید دانسته‌ام حذف کرده‌ام.

درآیدن شاعر انگلیسی هم عصر کولی در نقد ترجمه کولی، دست به تقسیم بندی انواع ترجمه می‌زند و ترجمه کولی را در یکی از این دسته‌ها قرار می‌دهد و آن را ترجمه جعلی و ساختگی می‌نامد. درآیدن ترجمه را بر سه قسم می‌داند

۱ - Metaphrase

کلمه در برابر کلمه و عبارت در برابر عبارت قرار می‌گیرد بنابراین فقط صورت حفظ می‌شود

۲ - Paraphrase

ترجمه‌ای که مترجم مفهوم اصلی متن را در نظر دارد و برای رساندن این مفهوم گاه تفسیرهایی بر آن می‌افزاید. بنابراین مفهوم حفظ می‌شود اما صورت نه

۳ - Imitation

مترجم نه به کلمه وفادار است و نه به مفهوم، بلکه فقط برای حفظ «روح کلی مطلب» آنهم به گونه‌ای که خود در یافته، هرگونه تصرفی در متن به عمل می‌آورد و ترجمه کولی از این دسته است.

پس از درآیدن، زبان‌شناسان معاصر تقسیم‌بندی‌هایی از انواع ترجمه به عمل آورده اند.

کتفورد ترجمه را جایگزینی مواد متنی زبان مبدأ با مواد متنی معادل از زبان مقصد می‌داند اما از این جایگزینی همیشه یک ترجمه خوب حاصل نمی‌شود زیرا یک ترجمه به نظام‌های زبان مبدأ و مقصد،

هدف مترجم از ترجمه متن، مخاطب یا خواننده متن و نوع سبک و سیاق متن مورد ترجمه بستگی دارد و انتخاب يك ترجمه از میان ترجمه‌هاي مختلف نیز باید با در نظر گرفتن این عوامل صورت گیرد.

از نظر میزان ترجمه به دو گروه کامل و نسبی تقسیم می شود.

در ترجمه کامل، کلیة عناصر متن مبدأ بدون استثناء با عناصر زبان مقصد جایگزین می‌گردد ولی در ترجمه غیر کامل قسمتی از متن زبان مبدأ جایگزین نشده باقی می ماند و به همان صورت اصلي نوشته می‌شود. برای مثال وقتی يك متن گرامر انگلیسی را به فارسی ترجمه می‌کنیم گاهی اصطلاحات دستوری و مثالهای آن را به صورت انگلیسی (جایگزین نشده) می‌نویسیم.

در ترجمه نسبی جایگزینی در سطحی محدود اعمال می‌شود. به نمونه زیر توجه کنید.

The fibroma is a tumor that often arises in the gastrointestinal tract.

فیبروما نوعی تومور است که اغلب در لوله گوارش ظاهر می شود .

در اینجا واژه‌هاي مشخص شده تنها از نظر رسم‌الخط و تا حدودی تلفظ دچار دگرگونی شده‌اند و به طور کامل با واژه های معادل در زبان مقصد جایگزین نشده‌اند و بنابراین در همه سطوح جایگزینی اعمال نشده است.

ترجمه از نظر ردیف

ساختمان زبانی به سه دسته (rank)

(free) آزاد

تحت‌اللفظی (rank-bound) و

وابسته به ردیف (literal)

تقسیم می‌شود.

منظور از ردیف، ردیف های سلسله مراتبی است که عناصر ساختمانی زبان در چهارچوب متن در آنها آرایش می‌یابند. در این سلسله مراتب، عناصر هر ردیف از يك یا چند عنصر مافوق خود تشکیل می‌یابند.

پائین‌ترین ردیف «کلمه» و بالاترین ردیف «متن» است.

word کلمه / واژه

group/phrase گروه / عبارت

clause بند

sentence جمله

text متن

ترجمه آزاد: در ترجمه آزاد، مترجم پیام متن مبدأ را صرف نظر از آرایش ردیفی زبان مبدأ به صورت آزاد در چهارچوب زبان مقصد ترجمه می کند. آنچه در این ترجمه معیار و ملاک قرار می گیرد پیام، مفهوم و منظور متن مبدأ می باشد و نه نوع کلمات، تعداد کلمه ها و جمله ها و غیره. بنابراین در ترجمه آزاد، متن ترجمه شده ممکن است از نظر تعداد کلمات و جمله ها و عبارات با متن مبدأ برابر نباشد. برای مثال عبارت فارسی «خداحافظ» بدون توجه به نوع و تعداد و معنی کلمات

ترجمه می شود: Good – bye

و عبارت « دست شما درد نکند»

ترجمه می شود: « thank you»

ترجمه وابسته به ردیف: در این نوع ترجمه، مترجم آرایش ردیفی متن مبدأ را حفظ می کند و کلمه را به کلمه، عبارت را به عبارت، و جمله را به جمله ترجمه می کند. این نوع ترجمه را اصطلاحاً ترجمه کلمه به کلمه

نیز می نامند. برای مثال ترجمه «کلمه به کلمه» واژه خداحافظ به صورت

(God protector)

در می آید که از نظر مفهومی ترجمه مناسبی نیست. البته ترجمه وابسته به ردیف (کلمه به کلمه) همیشه منجر به پیدایش ترجمه نامقبول نمی شود.

ترجمه تحت الفظی: در این نوع ترجمه، مترجم تا حدودی کلمه به کلمه عمل می نماید ولی گاهی برای بهتر رساندن پیام، کلمات یا عناصری را به زبان مقصد می افزاید. برای نمونه می توان گفت ترجمه تحت الفظی عبارت « خداحافظ» در انگلیسی می شود

God protect you

انواع ترجمه از نظر پیتر نیومارک

و ترجمه نیومارک (۱۹۸۱) در بحث از انواع ترجمه، به دو نوع ترجمه اشاره می کند؛ ترجمه معنایی و ترجمه پیامی که می توان آنها را تا حدودی به ترتیب با ترجمه «کلمه به کلمه» و « ترجمه آزاد» کتفورد مطابقت داد. در اینجا به نقل گفته های نیومارک در مورد این دو نوع ترجمه می پردازیم.

- Communicative translation attempts to produce on its readers an effect as close as possible to that obtained on the readers of the original.

- Semantic translation attempts to render, as closely as the semantic and syntactic structures of the second language allow, the exact contextual meaning of the original.

چنانکه قبلاً متذکر شدیم، ترجمه معنایی بیشتر با ترجمه (کلمه به کلمه) و یا شاید تحت الفظی کتفورد شباهت داد که در آن مترجم نه تنها مفهوم متن مبدأ را نشان می‌دهد بلکه نحوه بیان نویسنده اصلی یعنی آرایش و ساختار نحوی را نیز حفظ می‌کند. در ترجمه پیامی، مترجم تنها پیام اصلی را مد نظر قرار می‌دهد آنچه را که خودش از متن اصلی درک می‌کند. در قالب متن مقصد عرضه می‌کند و به شیوه بیان متن اصلی توجه ندارد.

ویژگی های یک مترجم خوب

درباره یک مترجم خوب نظرات زیادی ارائه شده است. در نگاه اول به نظر می‌رسد که یک مترجم خوب باید به دو زبان تسلط کامل داشته باشد اما این به تنهایی کافی نیست. برخی، علاوه بر تسلط به دو زبان، بعضی مهارت‌ها و ویژگی‌های دیگر را نیز برای مترجم خوب برشمرده‌اند. برای نمونه ناباکوف می‌گوید: استعداد نویسندگی مترجم باید در حدود استعداد کسی باشد که اثرش را ترجمه می‌کند. نایدا نیز می‌گوید: کسی که نتواند اثر قابل ملاحظه‌ای بنویسد بعید است بتواند اثر قابل ملاحظه‌ای ترجمه کند. یک مترجم خوب باید مثل یک هنرپیشه خوب به کلمات حیات و حرکت ببخشد، مترجم حتماً باید خودش نویسنده باشد.

اما متأسفانه چنانکه جان دان می‌گوید:

اکثر مترجمان ما کسانی هستند که چون نمی‌توانند بنویسند به ترجمه روی می‌آورند.

اتین دوله درباره ویژگی‌های یک مترجم خوب می‌گوید:

مترجم باید محتوای متن و قصد نویسنده را بخوبی درک کند.

مترجم باید از دانشی وسیع در زبان مبدأ و مقصد برخوردار باشد.

مترجم باید از ترجمه لفظ به لفظ که هم به مفهوم متن اصلی و هم به زیبایی آن لطمه وارد می‌کند پرهیزد.

مترجم باید شکل‌های گفتاری رایج و متداول در دو زبان را بشناسد و به کار گیرد.

مترجم باید از طریق انتخاب و ترتیب مناسب کلمات، تأثیری همه جانبه و لحنی مناسب متن اصلی به ترجمه ببخشد.

According to Newmark , Cicero(۱۰۶-۴۳ B.C) believed that:

" ... a translator must be either an interpreter or a rhetorician and who knows an interpreter's knowledge is not equaled to bilingualism, and that the rhetorician is not only one who looks things superficially but one who sees through things " (Newmark: ۱۹۸۱)

فرزانه فرحزاد ميگويد: « امروزه بسياري از صاحب نظران بر اين عقیده که مترجم خوب کسی است که به زبان مبدأ (زباني که از آن ترجمه مي شود) و زبان مقصد (زباني که به آن ترجمه مي شود) و «موضوع متن مورد ترجمه احاطه داشته باشد

پيتر نيومارک (۱۹۸۸) مي گويد:

"A translator requires a knowledge of literary and non – literary textual criticism, since he has to assess the quality of a text before he decides how to interpret and then translate it. there are differences between literary and technical translation. The technical translator is concerned with content and the literary translator, with form. A technical translation must be literal; a literary translation must be free"

پازارگادي نيز ويژگي هاي يك مترجم خوب ر

۱- تسلط بر زبان مادري

۲- تسلط به زبان خارجي

۳- تشخيص اختلافات دو زبان ذکر مي کند.

ويژگي هاي يك ترجمه خوب

Mollanazar (۲۰۰۱) says:

"A good translation is one which conveys the same message accurately , naturally and clearly".

دلی فیتس می گوید :

ترجمه خوب عبارت است از نزدیکترین معادل در زبان مترجم برای مطلب مورد ترجمه، با حفظ مشخصات متن اصلی تا آنجا که ظرفیت زبان اول ایجاب کند و عجیب و دور از ذهن ننماید.

موریس نادو معتقد است :

یک ترجمه خوب در درجه اول باید ترجمه گون نباشد، به عبارت دیگر مترجم با سلاست و روانی و حفظ کیفیات متن اصلی آن را به زبان دوم برگرداند.

نورتروپ فرای میگوید :

ترجمه خوب آن است که مفاد متن اصلی را بازگو کند. نوع دیگر ترجمه نیز وجود دارد که خلق دوباره متن است و بنابراین می‌توان آن را اثری مستقل و جداگانه محسوب کرد.

ارنست سمیونز نیز می گوید :

ترجمه خوب، ترجمه‌ای است که مفهوم و پیام متن اصلی را به علاوه فرم (شکل بیان) تا سر حد امکان حفظ کرده باشد.

ظاهره صفارزاده می گوید یک مترجم خوب آن است که دارای چند ویژگی باشد:

مفهوم متن اصلی را برساند

لحن نویسنده در آن حفظ شده باشد

مترجم زبان خاص و متناسب را دریافته باشد

واژگان درست و دقیق را انتخاب کرده باشد

متن ترجمه شده از نظر دستوری با متن اصلی تطابق داشته باشد

در برگرداندن جملات طول کلام نویسنده رعایت شده باشد

به علائم نگارشی و نقطه گذاری توجه شده باشد

: یوجین نایدا (۱۹۷۴) می گوید:

ترجمه خوب ترجمه ای است که در آن مترجم توانسته باشد برای متن زبان مبدا نزدیکترین و مصطلح ترین معادل را در زبان مقصد بیابد . در چنین ترجمه ای نخست انتقال درست معنا مهم شمرده می شود و سپس رعایت سبک

Dryden (۱۶۳۱- ۱۷۰۰) says :

- a . the translator must understand the language of the author.
- b . the translator must be familiar with the author's thoughts.
- c . the translator must look into himself to conform his genius to that of the author's .
- d . if the thoughts in the translator's language and those of the author's are identical, then rendering would occur smoothly.
- e . if the thoughts in the translator's language and those of the author's are not identical , then redressing is required .

اگر بخواهیم مجموع نظرات گفته شده در مورد یک ترجمه خوب را به شکل خلاصه در آوریم باید بگوییم که یک ترجمه خوب باید از دو ویژگی برخوردار باشد:

ترجمه خوب باید دارای دقت و صحت باشد و مفهوم و سبک و لحن متن اصلی را داشته باشد.

ترجمه خوب باید از سلاست و روانی برخوردار باشد و

جملات آن مصنوعی نبوده و بوی ترجمه نداشته باشد .

به عبارت دیگر زمانی که یک گویشور زبان مقصد آن ترجمه را می خواند آن را به عنوان یک نوشته طبیعی در آن زبان قبول داشته باشد.

معمولاً صحت یک ترجمه را یک گویشور زبان مبدأ می تواند بسنجد و روانی یک ترجمه را یک گویشور زبان مقصد تعیین می کند.

مسائل و مشکلات ترجمه

مسائل و مشکلاتی که پیش روی ترجمه است را می توان به دو گروه تقسیم بندی کرد:

گروه اول - مشکلات مربوط به خود مترجمان است

گروه دوم - مشکلاتی است که به ماهیت زبانها و اختلافات ذاتی آنها برمی گردد

گروه سوم : مشکلات مترجمان

از مجموع نظرات صاحب‌نظران در مورد ویژگی‌های ترجمه و مترجم خوب می‌توان چنین نتیجه گرفت که یک مترجم کارآمد باید به زبان مبدا، مقصد و موضوع ترجمه تسلط کامل داشته باشد و عده‌ای نیز معتقدند که یک مترجم خوب باید از استعداد نقد و نویسندگی نیز برخوردار بوده و اطلاعات زبان را داشته باشد.

کمترا مترجمی را می‌توان پیدا کرد که بر هر دو زبان تسلط کافی داشته باشد. علاوه بر آن، بسیاری از افرادی که بنا به دلایلی بر دو زبان تسلط کافی دارند، تحصیلات دانشگاهی و ذوق کافی برای ترجمه ندارند. ترجمه، علاوه بر تسلط کافی به دو زبان مستلزم علاقه، ذوق و استعداد نیز می‌باشد و جمع شدن همه این ویژگی‌ها در یک فرد به ندرت اتفاق می‌افتد.

گروه دوم: مشکلات مربوط به ماهیت زبان

مسئله تفاوت بین زبانها برای اولین بار از سوی یک فرد مردم‌شناس بنام مالینفسکی

مطرح شده. او که به مطالعه فرهنگ و زبان یک قبیله بومی در جزیره تروبریاندا

مشغول بود متوجه شد که آنها برای برخی مفاهیم، از جمله حرکت قایق در آب، واژه‌های زیادی دارند که برای آنها معادلی در زبان انگلیسی نمی‌توان یافت و چنین استدلال کرد که برخی از مفاهیم قابل ترجمه از زبانی به زبان دیگر نیستند. این بحث را دو فرد زبان‌شناس به نامهای ادوارد ساپیر و بنیامین لی ورف

بسط و گسترش دادند و بعداً

تحت عنوان نظریه نسبیت زبانی و یا نظریه "ساپیر-ورف"

مطرح شد. این نظریه معتقد است که تفاوت بین زبانهای دنیا بسیار زیاد است. روح این نظریه را می‌توان به صورت زیر خلاصه کرد:

هر زبانی بر حسب علایق گویشوران خود، محیط زندگی و فرهنگ آنها، برش خاصی از واقعیت‌های جهان خارج را انتخاب و نامگذاری می‌نماید که این انتخاب‌ها با انتخاب‌های سایر زبانها یکسان نبوده و از طرف دیگر بر واقعیت‌های جهان خارج عیناً منطبق نیستند.

به بیان ساده‌تر، این فرضیه می‌خواهد بر این مسئله تأکید کند که زبانهای دنیا به شیوه‌های متفاوت مفاهیم و مصادیق جهان خارج را نامگذاری می‌کنند و از این رو اختلافات ذاتی موجود بین زبانها کار ترجمه را بسیار مشکل و ناموفق می‌سازد. برای نمونه به واژه‌های مربوط به روابط در فارسی و انگلیسی دقت کنید. با وجود اینکه، روابط و نسبت (kinship terms) خویشاوندی‌های فامیلی در دو جامعه انگلیسی زبان و فارسی زبان یکسان هستند اما تقسیم‌بندیها و نامگذاریهای این دو زبان با هم تفاوت آشکار دارند. در فارسی برای "برادر پدر" از لفظ "عمو" و برای "برادر

مادر " از لفظ " دایی " استفاده می شود . این در حالی است که در زبان انگلیسی برای هر دو مصداق / استفاده می شود.

فارسی انگلیسی

_____ aunt عمه

_____ aunt خاله

_____ uncle دایی

_____ uncle عمو

حال اگر فرزندان دایی ، عمو ، عمه ، و خاله را در نظر بگیریم موضوع پیچیده تر می شود . در فارسی کلماتی مثل پسر عمو ، پسر دایی ، دختر دایی ، پسر عمه ، دختر عمه ، پسر خاله ، و دختر خاله هستند. به ترجمه جمله های زیر توجه کنید :

پسر خاله ام را دیروز در خیابان دیدم .

دختر عمویم رشته حسابداری می خواند.

My aunt bought me a nice present.

He married one of his cousins.

به عنوان نمونه ای دیگر به واژه " پوست " در فارسی دقت کنید . این واژه برای پوشش خارجی بدن انسان ، حیوانات و اشیاء به کار می رود . در مقابل در زبان انگلیسی تقسیم بندی و نامگذاری دقیق تری برای آن وجود دارد .

Skin (انسان و برخی حیوانات)

Shell (تخم مرغ و میوه های مغزدار مثل گردو و فندق)

Bark (درختان)

Peel (میوه جات)

Ring (مرکبات)

Hide (تمساح-بز-گوسفند-گاو)

Husk (لایه خارجی بذر ها و هسته ها)

این مثال و مثالهای متعدد دیگر نشان می دهند که با وجود یکسان بودن واقعیت های جهان خارج ، هر زبان تصویری متفاوت از این واقعیت ها را به دست می دهد و همین مسئله موجب شد تا ورف ادعا کند که هر شخصی از دریچه و زاویهء زبان خود به دنیا می نگرد و این ادعا خود منجر به تقویت این ایده فلسفی شد که مفاهیم ذهنی ما تحت تأثیر زبان ما هستند و از همینجا گونه افراطی " نظریه نسبیت زبانی شکل می گیرد که می گوید " زبان ما ، طرز تفکر و ذهنیت ما را تعیین می کند.

"Our language determines our mind"

این نسخه از نظریه نسبیت زبانی به وجود نوعی " جبر زبانی"

اعتقاد دارد . طرفداران این نظریه، ترجمه را امری تقریباً غیر ممکن می دانند . اکثر اندیشمندان با این مسئله موافقت که زبان مابرتفکر و اندیشه ما تأثیر می گذارد، اما گونه افراطی این نظریه را قبول ندارند

به هر حال وجود تفاوت میان زبانهای دنیا را نمی توان منکر شد و این تفاوتها به واژگان زبان محدود نمی شود و ساختا زبانها هم با یکدیگر متفاوتند. به عنوان نمونه ای از تفاوتهای ساختاری زبانها می توان به ساختار هسته و وابسته و یا ترتیب اجزای جمله اشاره کرد.

در برخی زبانها هسته قبل از وابسته می آید و در برخی زبانها برعکس.

در ادامه بحث تفاوتهای واژگانی و ساختاری زبانها اجازه دهید نمونه ای را از زبان فرانسه نقل کنیم
riviere , fleure : در این زبان دو واژه

به ترتیب اولی به معنای " رودی است که به دریا می ریزد " و دومی به معنای " رودی است که به رود دیگری می ریزد " . در زبان انگلیسی و فارسی نمی توان معادل دقیقی برای آنها پیدا کرد زیرا در این دو زبان رودها بر حسب مقصدشان نامگذاری نمی شوند بلکه بر اساس اندازه نامگذاری میشوند

river و stream

باز هم مثالی از زبان انگلیسی :

واژه انگلیسی

scowl به معنی نگاه کردن است اما هر نگاه کردنی را scowl

نمی گویند بلکه نگاهی که از سر عصبانیت و خشم باشد ، یعنی

Scowl= look + angrily

و یا همینطور

jerk = pull + suddenly

حال چطور می توان جمله زیر را به فارسی ترجمه کرد و در عین حال در مقابل هر کلمه انگلیسی تنها یک کلمه معادل از فارسی قرار داد.

The little man jerked down the brim of his hat and scowled at the girl.

مسئله دیگری که باید در ترجمه به آن توجه کرد مسئله همنشینی واژه هاست . ما برای هر واژه یک معنایی در ذهن داریم اما وقتی یک واژه با واژه دیگر در متن همنشین می شود ناگزیریم که معادل دقیق آن را در زبان مقصد پیدا کنیم . برای توضیح مطلب از واژهء ساده

old

شروع می کنیم.

An old man یک مرد پیر

An old friend یک دوست قدیمی

An old tree یک درخت کهنسال

An old jacket یک کت کهنه

حال به واژه " غلیظ " فارسی دقت کنید.

thick smoke دود غلیظ

heavy make-up آرایش غلیظ

strong coffee قهوه غلیظ

heavy accent لهجه غلیظ

concentrated محلول غلیظ

موضوع دیگر تفاوت های سبکی بین زبانهاست . گاهی ممکن است که در یک زبان ترتیب خاصی از عناصر واژگانی به کار رود و در زبان دیگر همان عناصر واژگانی با یک ترکیب و سبک دیگر بیان شود . مثال

انگلیسی فارسی

Sooner or later دیر یا زود

Fork and spoon	قاشق و چنگال
Law and order	نظم و قانون
More or less	کم و بیش
Hope and fear	بیم و امید
Cheese and bread	نان و پنیر

مطلب دیگری که در کار ترجمه مشکل ساز می شود موضوع تفاوت‌های فرهنگی است . فرهنگ مجموعه ایست از آداب ، رسوم ، سنت ها ، ارزشها ، باورها ، عقاید و مذهب . برخی مفاهیم وجود دارند که خاص یک فرهنگ و مذهب هستند و چون چنین پدیده یا مفهومی را در زبان مقصد نداریم بنابراین معادلی نیز برای آن نداریم ، مثل واژه های جهاد، اجتهاد ، فتوی ، عاشورا ، سیزده بدر ، چهارشنبه سوری ، هفت سین ، در فارسی و واژه

communion , baptism , father , god mother god

در انگلیسی

همچنین محیط جغرافیایی و طبیعی که گویشوران یک زبان در آن زندگی می کنند با محیط زندگی سایر گویشوران متفاوت است و این مسئله باعث بروز تفاوت‌های واژگانی بین زبانها می شود . برای نمونه قبیله اسکیمو چندین واژه مختلف برای انواع برف دارند که معادلی بر آنها در انگلیسی و فارسی نمی توان یافت . همینطور اعراب واژه های متفاوتی برای انواع شتر دارند که معادلی در فارسی ندارند . در زبان مازندرانی واژه های متنوعی برای انواع باران وجود دارد که فارسی از بیان آن عاجز است.

مشکلات ترجمه متون ادبی

می دانیم که ادبیات و به ویژه شعر در هر زبان از یک نظام خاص تبعیت می کنند . برای نمونه شعر فارسی بر اساس وزن و قافیه و ردیف استوار است و به اصطلاح یک شعر عروضی است . علاوه بر آن تشبیهات ، استعارات ، کنایات و ضرب المثلهای و اصطلاحات در هر زبان دارای ویژگیهای خاصی هستند که ترجمه لفظ به لفظ آنها در زبان مقصد بی معنی خواهد بود . علاوه بر آن، برخی عناصر در ادبیات فارسی و به ویژه شعر فارسی موجودند که از آنها به عنوان عناصر ترجمه ناپذیر یاد می کنند . یکی از آنها الگوهای آوایی در شعر فارسی است . به بیت زیر دقت کنید

رشته تسبیحم ار بگسست معذورم بدار

دستم اندر ساغر سیمین ساق بود

ویژگی دیگر چند معنایی و ابهام در شعر فارسی است.

آن یکی شیر است اندر بادیه

و آن یکی شیر است اندر بادیه

آن یکی شیر است آدم می خورد

و آن دگر شیر است کادم می خورد

بخشی از مفهوم ، احساس و عاطفه ای که شعر فارسی به خواننده منتقل می کند در همین ویژگیهای آوایی و روابط واژگانی نهفته است که به هنگام ترجمه به زبان دیگر از میان می رود و تنها معنای لغوی واژه ها و بیت ها به خواننده زبان مقصد منتقل می شود . شاید به همین دلیل باشد که اکثر صاحب نظران ترجمه شعر را امری بیهوده می دانند .

مسئله دیگر ، نمادشناسی در ترجمه است . در هر زبان بر حسب یک سری باورها و الگوهای آرمانی شده یک سری اشیا یا حیوانات به عنوان نماد و سمبل یک سری صفات و ویژگی قرار می گیرند

برای نمونه روباه در فرهنگ فارسی نماد مکر و حیله گری است و شیر سمبول شجاعت و کوه سمبل استقامت است و دو چیز شبیه به هم را به دو نیمه سیب تشبیه می کنند .

به نمونه های زیر از انگلیسی توجه کنید .

به سیاهی شب	as black as coal
به شجاعت شیر	as brave as a lion
به مکاری روباه	as cunning as fox
به روشنی اشک چشم	as clear as crystal
مثل دو نیمه سیب	as like as two beans
به صافی کف دست	as flat as a board
مثل گدای سامره	mouse as poor as a church
مثل گدای شب جمعه	

در زبان فارسی گاو سمبل " پرخوری " و " شکمبارگی " است در حالیکه در انگلیسی می گویند.

He eats like a horse .

اصطلاحات نیز از بخشهای مهم هر زبان هستند که ترجمه آنها نیازمند دانش و اطلاعات وسیع در زبان مبدا است . اصطلاح ، از نظر تعریف عبارت یا جمله ایست که نمی توان معنی کل آن را از روی معنی اجزای آن بدست آورد و از این رو فرهنگ لغات نمی توانند کمک شایانی در این زمینه بکنند. اصطلاحات به مانند تک واژه ها دارای معانی ثابت و قراردادی هستند که باید آنها را مثل معنی واژه ها از قبل حفظ بود و یا حداقل به فرهنگ های تخصصی در همین زمینه مثل : فرهنگ اصطلاحات و ضرب المثلهها " مراجعه کرد . به نمونه ای از اصطلاحات انگلیسی و معادل آنها توجه نمایید.

چیزی بارش نیست **he is no scholar**

بازی در می آره **he plays fast and loose**

به درد ما نمی خوره **it doesn't serve our purpose**

دلم براش تنگ شده **I miss him**

عقلش قد نمی دهد **it's beyond his mind**

خوش گذشت **did you have a good time ?**

زیر قولش زد **he went back on his word**

خم به ابرو نیاورد **he didn't turn a hair**

به مادرش رفته است **she takes after her mother**

قیامتی بر پا کرد **he made a scene**

چنگی به دل نمی زند **it makes no appeal**

به خودم مربوط است **that is my affair**

جر نزن **be fair**

مودب باش **behave yourself!**

پکرم **I feel blue**

هر چه بادا باد **come what may !**

آفرین

well done !

نطفی در حقم بکن

do me a favor

ضرب المثلها نیز در هر زبان به عنوان واحد های تثبیت شده ، قالبی و تغییر ناپذیر قابل ترجمه لفظ به لفظ نیستند و اهل زبان باید معادل آن ضرب المثلها را در زبان مقصد پیدا کنند

چند نمونه از ضرب المثلهای انگلیسی با معادل فارسی :

- out of sight , out of mind

از دل برود هر آنکه از دیده برفت.

- better a good lie, than a harmful truth

دروغ مصلحت آمیز به ز راست فتنه انگیز

- as long as the blanket , so far you may stretch

پایت را به اندازه گلیمت دراز کن

- there is a telepathy among heart

دل به دل راه داره

- he fishes in troubled waters

از آب گل آلود ماهی می گیرد

- killing two birds with one stone

با یک تیر دو نشان زدن

- the face is the index of the heart

رنگ رخساره خیر می دهد از سر درون

- Knowledge is power

توانا بود هر که دانا بود

- Whenever there is a will, there is way

خواستن و توانستن است

Better late than never

دیر رسیدن بهتر از هرگز نرسیدن است.

- More catholic than pope.

کاسه داغ تر از آش – دایه مهربانتر از مادر

- Carrying coal to new castle.

زیره به کرمان بردن

- Killing two birds with one stone.

با یک تیر دو نشان زدن

- A bird at hand is worth ten on the bush .

سیلی نقد به از حلوائی نسیمه

- A burnt child dreads the fire.

مارگزیده از ریسمان سیاه و سفید می ترسد.

- Actions speak louder than words.

صد گفته بهاز یک کردار نیست.

- All that glitters is not gold.

هر گردی گردو نیست .

- Bird of a feather, flock together.

کبوتر با کبوتر باز با باز کند همجنس با همجنس پرواز

- A man's best friend are his ten fingers.

کسی نخورد پشت من جز ناخن انگشت من

- Charity begins at home.

چراغی که به منزل رواست به مسجد حرام است.

- No gains, no pains.

نابرده رنج گنج میسر نمی شود.

- Prevention is better than cure.

چاره درد قبل از علاج است .

Too many cooks spoil the broth.

آشپز که دوتا شد آش یا شور می شود یا بی نمک

- Beat about the bush.

شاخه به شاخه پریدن

- Make hay while the sun shines.

تا تنور داغ است نان را به تنور چسباندن

- Take a leap in the dark.

تیر در تاریکی انداختن

- Seeing is believing.

شنیدن کی بود مانند دیدن .

- One swallow doesn't make summer.

به یک گل بهار نمی شود.

- There is no smoke without fire.

نمی شود از رودخانه پرید و خیس نشد.